

Hüseyin Latif

İSTANBUL DÜŞERKEN

BizimAvrupa Yayınları

اورنگ

آفت

İSTANBUL DÜŞERKEN

İstanbul Düşerken
Hüseyin Latif

BizimAvrupa Yayınları - 10

Yayına Hazırlayan: İnci Kara - Sinem Çakmak
Kapak Tasarımı: Taner Alakuş, Dilek Yerlikaya, Berrin Çakin Güç
Grafik Tasarım: Merve Şahin

Baskı: Melisa Matbaacılık
Çiftelhavuzlar yolu Acar Sit. No: 8 Davutpaşa - İstanbul

1. Baskı: Mayıs 2009
ISBN: 978-975-6294-12-3

©2009; Bu kitabın tüm yayın hakları BizimAvrupa Yayınları ve yazarına aittir.

BizimAvrupa Yayınları
Moda Caddesi No: 77 34710 Kadıköy / İstanbul
Tel: 0 216 550 22 50 Fax: 0 216 550 22 51
huseyinlatif@gmail.com
www.bizimavrupa.com

İSTANBUL DÜŞERKEN

Hüseyin Latif

BizimAvrupa Yayınları

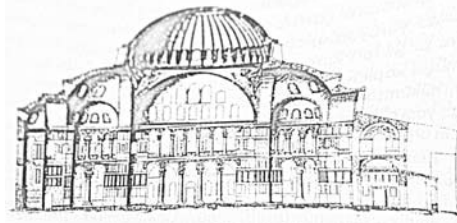
*Nagehan bir yıldız kaydı,
İstanbul Boğazi'nda
karanlıklarda payitahti seyrederken.*

Kâr Etmez Âhım Sen Gülizâre

*Kâr etmez âhım sen gülizâre
Onulmaz işler güzelim dilde bu yâre
Olsam da geçmem bin pâre pâre
Sevmiş bulundum güzelim gayrı ne çâre*

*Ko'aksın yaşım billâhi silmem
Mecnûnun oldum güzelim terkede bilmem
Kessen de başım senden ayrılmam
Sevmiş bulundum güzelim gayrı ne çâre*

İncesaz 5, Kalan Müzik, 2007.

1 - "Sence Aşk Nedir?" Adlı Romandan...

Marie-Françoise, odasından Boğaz'a hayran hayran bakarken, koca bir şilep gözüne takıldı. Kırmızı ve siyah boyalı şilebin yüklü olduğu belliydi. Alt kısmındaki siyah bölüm neredeyse görünmeyecek kadar sulara gömülüydü. Koltuğuna çöktü. Boğaz'ı oturarak seyretmek, Bizans'ın çöküşünü hayal etmek istiyordu. İstanbul'a geliş nedenini unutmuş gibiydi. Şilebin arkasından gelen küçük yelkenliyi görmüyordu bile. Bizans'ın duvarlarını yoğun topçu ateşiyle döven, o savaş sonrasında adı Fatih olarak anılacak Sultan II. Mehmed'in amiral gemisini düşünmeye çalıştı...

İmparator, mektubun içindekini tahmin etmeye çalışıyordu. Teslim mi olmalıydı? Çekip gitmesi mi isteniyordu; yüzyıllardan beri atalarının sahip olduğu, koca bir dünyayı yönettikleri, âlimlerin, imparatorların, din adamlarının göz bebeği saydığı, tanrının mabedinin de bulunduğu, arzın merkezini, topraklarını teslim etmesini mi istiyordu bu tüyü bitmemiş Sultan?

10

Ne günlere kalmıştı koca devleti, tarihleri, onurları... Yirmi yaşındaki bir Türk sultanının oyunağı haline gelmişti. Floransa'nın, Venedik'in, Roma'nın bunda payı yok muydu; bir de halkının bölünmesi... Önceleri hoş bir tartışma, bir fikir jimnastiği gibi düşünülüyordu Kutsal Sophia'da sabahlara kadar süren münakaşalar. Tanrının oğluna haykırışı, onu yüce iktidarın yeryüzündeki baş egemeni olarak sunması, tartışmadan çok boyun eğmenin mutlak kılınması istemi... Hep iktidar kavgası, taç giyimi, kimin nerede giydireceği, giyeceği... Ve tartışmanın dışında kalan on binlerce insanın fikir ayrılığına uygun olarak hesaplaşması...

İstanbul üzerindeki sis çoktan kalkmış, hava açmıştı. Elçi içeri girdi. Bizans İmparatoru'nun önünde eğilerek, Sultan'ın kurdeleli, kırmızı mühürlü, rulo yapılmış mektubunu uzattı.

Elçi, İmparator'un dalgın, ürkek yüzüne baktı. Sultan II. Mehmed, İstanbul'un anahtarlarını derhal istiyordu. Akşemsettin, Molla Gürani, Zağanos Paşa ve diğerleri Sultan'ın aklına Kutsal Sophia'da namaz kılmayı belli ki çoktan sokmuşlardı.

Halkının selameti için Roma'dan gelecek yardımı düşünürken taç giyen İmparator, beklediği haberin bir türlü gelmeyişinin çaresizliğini yaşıyordu. Kutsal Sophia'da taç giymek, ayine katılmak Roma'nın tebaasına girmek de-

mekti. Başka bir anlama gelmezdi. Ancak ne yaparsa yap-
sın Roma onu bir türlü duymuyor, yardım isteğine cevap
vermiyordu.

Üstünde mumların yandığı büyük avizenin süslediği ge-
niş salonda bekleyen Bizanslı devlet adamlarının pek çoğu,
artık yaşamlarının imparatorun iki dudağının arasından çı-
kacak sözcüklere bağlı olduğunu düşünmeye başlamıştı.

Bilge görünümlü, yaşlı elçi yavaşça kafasını kaldırdı;
yanıtı öğrenmek istiyordu. İmparator, karşısında eğilen Os-
manlı elçisinin yerinde Sultan'ın olmasını düşlerken bunun
hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini biliyordu artık.

...

Şilep uzaklaşmıştı. Boğaz sularını delmeye çalışan gü-
neş ışınları, kabaran suların karanlığını azaltırken ardında-
ki beyaz yelkenli, koyu mavi suların arasından kayıp gidi-
yordu.

Fransız Senatör Marie-Françoise, yol yorgunluğu yet-
mezmiş gibi manzaranın da etkisiyle kendini hayal âlemine,
melankolik bir boşluğa kaptırmıştı. Suyu delmeye çalışan
güneş ışınları Sultan II. Mehmed'in askerlerinin okları gi-
biydi. Teninin altında bir şeyler, hedefe ulaşmayan okların
düştüğü deniz suyu gibi kabarıyordu. Telefon etmeliydi.
Ancak, yerinden kalkmaya üşeniyordu.

O kendini, İmparator'la Sultan bir yana, daha çok İs-
tanbul kuşatmasındaki Sadrazam Halil Paşa gibi hissediy-
yordu.

Grek soylusu elçi İsmail Bey, Osmanlı tebaasında ol-
makla birlikte Bizans İmparatoru ile de dostluk bağları
kurmuştu. Devlet yönetimindeki engin deneyimiyle bilge
birisi olarak kabul edilen Halil Paşa'nın sözünü dinlemek
istemeyenlerin bile iki kez düşündüğü bir zamanda İsmail
Bey, silah alımında ve diğer tedarükat için hem Sultan'a

hem de Halil Paşa'ya bir hayli yakındı. Macar tüccarlarla kurduğu ilişkilerin yanı sıra Müslüman olmaması ve de Bizans Sarayı'na öteden beri gidip gelmesi, Osmanlı yönetimi için önemli bir ilişki ve bilgi kaynağı oluşturuyordu. Kısacası aracılık yaparken, ilgi ve bilginin etrafında yalnızdı. Tıpkı Senatör Marie-Françoise'nin güçlü bir kadinken sevdiği adamın peşinden koşup geldiği büyük bir kentte, hele Kutsal Sophia'nın eskimiş heybetini gördüğünde kendini yalnız ve çaresiz hissettiği gibi.

...

Vahdettin Yıldız'da yalnızdı; ne Damat Ferit Paşa ne de başkaları onun yalnızlığını giderebiliyordu.

"Yıldız Sarayı'nın ufak bir salonunda Vahdettin ile adeta diz dize denecek kadar yakın oturduk. Sağımda dirseğini dayamış olduğu bir masa, üstünde bir kitap var. Salonun Boğaziçi'ne doğru açılan penceresinden gördüğümüz manzara şu: Birbirine paralel hatlar üzerinde düşman zırhlıları! Bordalarındaki toplar sanki Yıldız Sarayı'na doğrulmuş! Manzarayı görmek için başımızı sağa sola çevirmek kâfi (yeterli) idi. Vahdettin hiç unutamayacağım şu sözlerle başladı:

- Paşa, Paşa! Şimdiye kadar devlete çok hizmet ettin. Bunların hepsi artık bu kitaba girmiştir (elini demin bahsettiğim kitabın üstüne bastı ve ilave etti), tarihe geçmiştir. (O zaman bunun bir tarih kitabı olduğunu anladım, dikkatle ve sükûnla dinliyordum.)

Bunları unutun, dedi; asıl şimdi yapacağın hizmet hepsinden mühim olabilir. Paşa, Paşa; devleti kurtarabilirsin!"¹

¹ COŞKUN Alev, Samsundan Önce Bilinmeyen, 6 Ay, Cumhuriyet Kitapları, 3. Baskı, Kasım 2008, İstanbul. s. 404.

Senatör Marie-Françoise 2003'te İstanbul'un Çırağan Sarayı'nda kendisini yalnız hissettiği bir anda yalnızlık boşluğuna 'ansızın' itilmeyi beklerken düşlemişti bunları. Birazdan ufak bir dokunuşla uçurumdan aşağıya boşlukta düşmeye başlayacaktı...

Boşluk, yükseklik, derinlik: Boğaz'ın kapkara suları kadar derin, bir türlü ulaşamadıkları Bizans gemileri kadar yüksek, ama havada kayar gibi bir düşüş. O halde deniz olamazdı. 'Ansızın' boşluğa itilişini seyretti, inanmak istemedi. Ama o, sırtında 'ansızın' patlayan kırbaç darbelerini saymak istiyordu. Kaç şakırtı daha duyacaktı. Gözleri Sultan'ın sevgilisi Suden'e² takıldı. Uzakta bir yerlerdeydi. Belki de oralarda değildi bile, ama o hayal ediyordu. Kara gözlerini dikmiş, ürkekçe ve tereddüt içinde ona bakıyordu. Her darbenin ardından sırtında, kan akan yeni bir nehir yatağının oluştuğunu hissediyordu. Islak ve sıcak...

² Suden Fransızca bir kelimedenden üretilmiş olup Fransızcadaki Soudain, Osmanlıca ve Farsçada Nagehan, günümüz Türkçesinde Ansızın anlamına gelmektedir.

2 - Mor Orkide

Ben sana âşık oldum, bağlanmak da istemiyorum, ayrılmak da... dedi güzeller güzeli Mor Orkidem.

Bilgili ve görgülü genç bir kadın olan Mor Orkide kıvrır kıvrır uzun saçları, sakın tavırları, tane tane konuşması ve bir de güler yüzüyle dikkatini çekmişti.

"Seni görünce elim ayağıma dolaşiyor. Kimse anlamasın diye çabalarken daha çok batırıyorum. Galiba beceremiyorum bir şeyleri saklamayı," diyerek bağlandı ona.

Bir gün "Ne güzel anlatıyorsun, sen çok tatlısın ve beni heyecanlandırıyorsun; masalcı olmalısın sen," diyerek sarıldı Masalcı'ya Taksim'de yürürken. Yağmur yağıyordu. Saçları ıslanmasın diye gri paltosunun kukuletasını geçirdi başına. Bir eli Masalcı'nın belinde, Masalcı'nın eliyse omzunda. Yağmurun altında yürüdüler saatlerce, Armada'ya gittiler yağın yağmur altındaki Kutsal Sophia'yı seyretmek için. Orada anlattı masalların en güzelini Mor Orkide'ye.

Aşk, heyecan ve hüzün vardı bu masalda, bir de ayrılık...

İşte o gün bugündür masal anlatıyor. Aslına bakarsanız, o günün öncesinde de masal anlatıyordu, ama "Masalcı" diye bir adı yoktu.

Onun masalları tarihin süslü anlatımıdır. Neyle mi süslüyor, elbette dünyanın en güzel kadınlarıyla...

"Bana bir masal anlat; bu masalla uyumak, bu masalla uyanmak istiyorum". Anlatacağım bu masalda bizi uyutmak isteyenler var, toplumsal ilerlememizi, ulusal bütünlüğümüzü kabul etmeyenler, geri vitese yeni dişliler takmak isteyenler var. Ama yine de benim masalım güzel, hem uzun hem de bir o kadar kısa...

Bu masalda kahramanlardan biri "Ben" Masalcı, diğeri 'ansızın' Sen. Tarihte bir yolculuk yaparak Sudan'i 'ansızın' bugüne taşıyalım..

Masalcı, Jean-Luc Godard'ı, belirsizliği sever.

Ya Mor Orkide?

3 - Bir İstanbul Masalı

Ayos Romanos ve Harrissos kapılarının dışından, yeniçerilerin konuşlandığı bölgeden açılan topçu ateşi günlerdir sabah ezanıyla başlıyordu. Osmanlı ordusunun yeni Kaptan-ı Deryası Hamza Paşa'nın komuta ettiği gemilerdeki askerlerin tek bir düşüncesi vardı; taş fırlatan mancınıkları ve uzun merdivenleri kullanarak saldırmak.

Kısa bir süre önce Süleyman Baltaoğlu'nun yerine geçen Kaptan-ı Derya Hamza Paşa, bu değişikliğe seviniyordu sevinmesine amma geceleri de bir türlü rahat uyuyamıyordu.

Rüyalarında hep o sahneyi yaşıyordu...

Yelkenlerinde kocaman haç işaretleri olan, Venedik'ten gelen yüzlerce gemi, surların denize bakan kısmında, kıyı boyunca sıra sıra dizilmişlerdi. Gemilerdeki toplar yuvalarından çıkmış, ateşe hazır bekliyorlardı.

Rüyasında gemileri sayıyordu, bitmek bilmeyen bir sayı. Ve zaman zaman 'ateş!' diye var gücüyle bağırıyordu donanmasının topçularına. Toplar ateşleniyordu ateşlenmesine, ama haçlı gemilerinin yakınına düşen tek bir gülle bile yoktu. Bir yandan gemileri saymaya devam ederken diğer yandan emirler yağdırıyordu askerlerine. Savaşçılar korku içinde koşuyorlardı; bir güverteye, bir ambara, 'Eşhedü en lâ ilâhe illâllah,' sesleri eşliğinde. Surların dışında, gemilerin önlerinde örülmüş, görülmez bir başka duvar vardı sanki. Tek bir gülle bile düşman gemilerine ulaşamıyordu. Derken Sultan II. Mehmed sığıyordu amiral gemisinin güvertesine beyaz atının sırtında. Ortalarda kimsecikler yoktu. Ansızın bir cellat bir elinde kırbaç, diğerinde topuzla beliriyordu güvertede, iki elini havaya kaldırmış, Sultan'ın talimatını bekliyordu. Birden cellatların sayısı artmaya başlıyordu, her birinin elinde bir kılıç...

Ve böylelikle kesiliyordu, onu kan ter içinde bırakan korkunç rüyanın akışı, tıpkı donanmayı hareketsiz kılan rüzgârın beklenmedik duruşu gibi.

Hamza Paşa, işte bu uğursuz rüyanın da etkisiyle her sabah yatağından kalkıp ayaklarını yere bastığı ilk andan itibaren, zihnini meşgul edip kâbuslar yaratan, uykusunu bozan ve bir türlü tam olarak kestiremediği sonunu düşünüyor ve ne yazık, kaderini Baltaoğlu'nunkinden pek de farklı görmüyordu. Çok iyi biliyordu ki kazandığı hiçbir zafer önündeki diğer savaşların garantisi olamazdı. Her savaşın sonunda yenilgi gelebilirdi

ve Hamza Paşa yine çok iyi biliyordu; yenilgi demek onun için ölüm demektir.

Konstantinopolis'i alma çabası Kaptan-ı Derya Baltaoğlu'nun sonu olmuştu. Kötü bir asker değildi Baltaoğlu, kötü bir komutan hiç değildi. Ama kader ona bu şehri fethetme onurunu vermemişti. Hamza Paşa, onu Kaptan-ı Deryalığa taşıyan o büyük yenilginin son kısmını tekrar tekrar düşünmekten bir türlü kendini alamıyordu. Baltaoğlu nerede yanlış yapmıştı? Onun yanlışını bulduğu an, kendi doğrusunu da bulduğu an olacaktı.

18

Baltaoğlu küçük gemilerden oluşan donanmasıyla erzak ve mühimmat yüklü üç dört Cenova gemisine engel olamamıştı. İri gövdeli gemiler küçüklerin aralarından sıyrılarak, biraz da elverişli rüzgâr sayesinde Haliç'in ağzına gerili zincire rahatlıkla yaklaşmış ve Bizanslı askerler de zinciri boşaltıp onları içeri almayı başarmışlardı.

...

Gemilerden yapılan hafif topçu ateşi surlarda pek etkili olmuyor, sadece yer yer dökülmelere yol açıyordu. Kadırgalar ise bir yandan surlardan yapılacak karşı saldırıya, diğer yandan akıntılara ve kendi filolarındaki gemilere çarpmamaya dikkat ederek sürekli yer değiştiriyorlardı. Yorulan kürekçilerin yerlerine geçen askerlerin korkulu rüyası, kızgın bir top güllesinin üzerlerine düşmesiydi. Nitekim bir süre önce, tarihçilerin 18 Nisan diye not aldıkları o gün, Baltaoğlu Haliç'teki zinciri kırmak için kadırgalarıyla yakın muharebeye girerek zincirin arkasındaki gemileri ele geçireceğini zannetmişti.

Zannetmiş miydi, yoksa savaşın gidişatı onu bu uğursuz muharabeye zorunlu mu kılmıştı?

Savaşçıların hiç beklemedikleri bir anda karşı karşıya kaldıkları yoğun top ateşinin ve sağanak yağmur gibi gü-

verteye yağın yangın oklarının etkisiyle 'cehennem penceresine bir bakış' diye nitelendirilebilecek o gün, Lukas Notaras yönetimindeki Bizans donanması, Osmanlı kadirgalarının karşısında yenilmez görünüyordu. Demir atmış gemilerin içinden Hıristiyan denizciler, güverteden aşağıya, Müslüman savaşçıların üzerine ellerine geçen her şeyi; taş, ok ve demir ciritleri fırlatıyor ve kızgın yağ kazanlarını boca ediyorlardı. Baltaoğlu top ateşi ve alevli oklarla Hıristiyan donanmasına tüm gücüyle saldırırsa bile sonuç alamadı ve sonunda kaptanlarına geri çekilme emri verdi.

Bu son muydu, yoksa bir başlangıç mı? O an hiç kimse buna karar veremezdi. Bırakalım kararı, belki de bu soruyu akıllarından bile geçiremezlerdi. Baltaoğlu stratejik bir kararın eşiğindeydi. Donanmasının ortadan kaldırılmasını, askerlerinin esir edilmesini, Bizans askerleri tarafından öldürülmesini göze alamazdı. Geri çekilmek, askerlerini yeni bir saldırıya hazırlamak için vakit kazanmak istiyordu. Ama bu karar onu hazin bir sona sürükleyebilir, hatta Sultan Mehmed'in hışmı, ne pahasına olursa olsun kazanma isteği, onu ölümün soğuk kucağına atabilirdi.

An, ölümlerden ölüm beğenme anıydı.

Vakit kazanması gerekiyordu. O halde geri çekilecekti. Biraz önce duyduğu zevki daha da üst doruklara yükseltme çabasında "Hadi hadi..." diye ısrar eden sevgilinin "Artık seninle sevişmeyeceğim" demesi gibi bir şeydi bu.

Askerleri geri çekilmekten hiç de memnun kalmamıştı. Günlerdir onlara anlatılan, bu büyük Hıristiyan savaş gemilerinin mahzenlerinde tıka basa altın dolu sikke sandıklarının muhafaza edildiği idi. Yine onlara anlatıldığına göre Bizans İmparatoru, hazinesinin bir bölümünü ve şehrin en

güzel kadınlarını ne olur ne olmaz diye bu gemilere yükletmişti. Osmanlı ordusunun şehri ele geçirmesi durumunda, İmparator bu gemilerden birine atlayıp Konstantinopolis'ten kaçacaktı. Baltaoğlu komutasındaki kadirgalardan en önde olanı, bir ara savunmadaki gemilerden birine o kadar çok yaklaşmıştı ki; 'artık bu iş tamam' diye düşünen savaşçılar neredeyse 'Allah Allah' diye saldırmaya hazırlanıyorlardı.

Ama bir de baktılar ki önlerindeki gemi dağ gibi; atıkları kancalar düşmanın güvertesine bile ulaşmıyor... Ve yukarıdan aşağıya taş ve kızgın yağ sağanak gibi yağarken Kaptan-ı Derya, ezilen, yanan savaşçıların acı çığlıkları karşısında ne yapacağını bilemiyordu. En kötüsü de sahilde beyaz atını denize süren Sultan'ın duyulmayan sesinin kulaklarında durmadan çınlamasıydı:

"Allah belanızı versin! Haydi saldırın yiğitlerim, saldırın!"

"Tornistan," diye bağırdı Amiral Süleyman Baltaoğlu...

Bu hızlı yükselen iktidar grafiğinin ani düşüşü, yaşam savaşından geri çekilişinin de başlangıcı olacaktı.

Kürekler hızla çekilmeye başladı. Herkes korku içindeydi. Kâfirlerin 'Allah'ı daha güçlü görünüyordu. Akıntının Marmara'ya sürüklemesine karşın gemiler sürekli manevra durumundaydı. Kaptanlar bir yandan diğer savaş gemilerini ve surları gözlerken diğer yandan denizde anbean değişen akıntıyla mücadele etmeye çalışıyorlardı.

Filodan uzaklaşabilecek bir gemi, her an düşman savaşçılarının ve surlardaki Sultan'a karşı savaşan Şehzade Orhan komutasındaki birliğin hedefi olabilirdi. Şehzade Orhan'ın kaçak Türklerden oluşan koruma birliğine yardımcı olan

Giritli denizcilerle Katalan birliği de sıkıntı içinde, denizde bir fırtınanın kopmasını bekliyorlardı.

Ne var ki hava güneşli ve açıktı. Böyle bir havada fırtına, ancak ilahi bir gücün, ilahi adaleti sağlaması için mucizevi bir şekilde kopabilirdi. Giritli denizcilerle Katalan birliğine mensup savaşçıların kafaları karıştı. Bu birlikler her ne kadar dindar olsalar da, ilahi gücün kendi topraklarından günlerce uzaklıktaki bu yabancı diyarda egemen olmadığını kabullenemiyorlardı; aslında, uğrunda savaştıkları, belki de ölecekleri bu topraklarda yaşayanların her pazar ulu bir amaç etrafında, mutluluk ya da üzüntü içinde huzura ermek için buluşup dua ettikleri kiliselerinin bağlı olduğu Papa'ya karşı çıktıklarının farkındaydılar. Onlar için 'evrensel mabet' diye gösterilen Kutsal Sophia'da henüz birkaç dakika bile dua etmemişlerdi.

4 - Bizans Entrikaları

Gennadius adını alarak kendi manastırını oluşturan Scholarius, aylardır süren Osmanlı baskısından bunalan Patrik Grigori'nin 1451'de İmparator XI. Konstantinus Palaiologos'un da isteğiyle Papa Nikolas ile buluşmak üzere Roma'ya doğru yola çıkmasından yararlandı.

Konstantinopolis'in düşmesiyle büyük Osmanlı İmparatorluğu'nun Roma'yı da tehdit edeceği, er ya da geç Kutsal Roma topraklarının Müslümanların eline geçeceği düşüncesinden hareket eden Patrik Grigori ve Papa, Osmanlılara karşı tüm Hıristiyan âleminin birleşmesinden yanaydılar.

Halbuki patrik adayı Gennadius ve arkadaşları, Konstantinopolis'in 1204'te Hıristiyan Haçlılarca yağmalandığı o günleri adeta yaşamışçasına hafızalarına kazınmışlardı.

O yıllarda babasını zorla tahttan indiren Prens Aleksius, arkasını Haçlılara dayayarak ağır vergilerle iktidarını sürdürmeye kalkışınca halkın isyanıyla karşılaştı. Halk, bu Katolik işbirlikçisine karşı çıkınca, Bizanslı asil Dukas halktan aldığı güçle İmparator Aleksius'u boğdurdu ve kendisini Kutsal Sophia'da yeni imparator ilan ettirerek tahta oturdu.

Haçlılar kendilerine karşı olan bu yeni imparatoru entrikalarla yok edemeyince Konstantinopolis'e saldırdı. 12 Temmuz 1204'te kent düştü. Her yer yanıyordu³ ve asil Dukas Trakya'ya doğru kentten kaçarken Kutsal Sophia'da Laskaris adında yeni bir imparator seçildi. Sonrasında yağmalanmakta olan kenti terk eden Laskarisler elli yedi yıl boyunca İznik'te yaşadılar ve 1261'de tekrar İstanbul'a döndüler.

...Ve İmparator Michel VIII. Palaiologos ile yüz doksan üç yıl sürecek yeni bir dönem başladı:⁴ Yağmalanma, deprem ve yangınlar hep tanrının gazabıydı...

Tanrı kızgındı; mabesinde, Patriğin kürsüsünde çırılçıplak şarkılar söyleyerek dans eden fahişeleri gördükçe... Yasakladı huzuru Konstantinopolis'te elli yedi yıl boyunca ve sonrasında böldü inananları.

Kimileri tüm bunları tanrının kutsal isteğine karşı durmanın cezası olarak yorumlarken, Gennadius aynı fikirde değildi. Tanrı'nın Oğlu'na yeryüzünde vekâlet edenin 'aforoz etme' yetkisinin bulunmadığını, bin yüz yıldır süren bu tartışmanın aslında kendilerini büyük Roma Devleti'nin

³ DALÈGRE Joëlle, Grecs et Ottomans 1453-1923 de la chute de Constantinople à la disparition de l'Empire Ottoman, L'Harmattan, Paris, 2002, s. 30.

⁴ age, s. 27.

sultası altına sokmaktan başka bir şey olmadığını iddia ediyordu. Nitekim Patrik Grigori'nin Papa ile buluşmak üzere Konstantinopolis'i terk etmesi Gennadius ve arkadaşlarını hareketlendirmişti. Kutsallığının yanı sıra imparatorluğu da tartışılan XI. Konstantinus Palaiologos ise, iktidarını borçlu olduğu Roma kiliseleriyle birleşme politikasına karşı çıkan Pantokrator Manastırı'nın⁵ hâkimi Gennadius'tan çekiniyordu. Halkın yarısı ondan yanaydı. Hele yaptığı hararetli konuşmalara kalabalığın verdiği destek, endişeden de öte İmparator'u açıkça korkutuyordu.

Pantokrator'da güneş kimin için doğuyordu; burası kimlerin tarih sahnesindeki batışının seyredildiği yer olacaktı? Kent düşerken, Georges ya da Gennadius Scholarios adıyla tanınan bilge hüccesinde dua ediyor olmalıydı; ama Sultan II. Mehmed'in tüm aratmalarına rağmen Gennadius manastırda bulunamadı. Her yer yağmalanmıştı, yerde genç bir kadın cesedi ve kırık dökük heykelcikler, ikonlar ve demumlar... Şehri yağmalayan İstanbul fatihi başıbozuklar ve yeniçeriler, manastırdaki din adamlarını bir iki gün içerisinde esir olarak satmışlardı.

Gennadius Scholarius'un Edirne'de zengin bir Türk'ün yanında köle olarak tutulduğu haber verilince, hemen sa-

⁵ 12. yüzyılın ilk çeyreğinde üç kiliseden oluşan kompleksin birinci yapısını inşa eden II. İoannis Komnenos'un karısı İmparatoriçe Eirene'in ölümünden sonra, imparator kocası ilk kilisenin hemen yanbaşımda Meryem'e adayacağı bir kilise daha yaptırmaya karar verdi. Birbirine çok yakın iki kilise ortaya çıkınca, İmparator Komnenos bunları birleştirdi ve aralarına, bu üçlünün en küçüğü olan üçüncü şapeli yaptırdı. Biri kilisedeki en büyük kubbe olmak üzere, iki kubbesi ortadaki şapel aynı zamanda Komnenosların aile mezarı olmak üzere tasarlanmıştı.

Fatih Sultan Mehmed İstanbul'un fethinden sonra, kendi camisini ve külliyesini yaptırmaya kadar, Pantokrator'un ayakta kalmış binalarını medreseye çevirdi; başına da, o dönemin önemli bilginlerinden Zeyrek Mehmed Efendi'yi getirdi.

İverilip yanına getirilmesini buyurdu yüce Fatih Sultan Mehmed. Her ne kadar resmi taç giyme töreni 6 Ocak 1454'te yapılacak olsa da, Sultan daha haziran ayı bitmeden Gennadius'u resmen Patrik ilan edecekti.

1452 yılının sonbaharında, Boğazkesen'de, Türkler artık hâkimiyetlerini kurmuşlardı. Her geçen gemiden istedikleri kadar vergi ve haraç alıyorlardı. İmparator ve komutanları bir yana, sırdaşı Phrantzès'i de dehşete düşüren en son vaka, Venedikli kaptan Antonio Rizzo'nun akıbetiydi. Konstantinopolis'e gıda taşıyan Rizzo, II. Mehmed'in yaptırdığı Rumelihisarı'nın önünden, Boğaz'ın akıntısından yararlanarak duraksamadan geçebileceğini düşündü. Düşündü de ne oldu? Kendisi kazığa oturtuldu, adamlarının başı kesildi. Bu olay İmparatoru ve maiyetini dehşete düşürdü. İmparator bu dehşet içinde hemen Onikiler Meclisi'ni toplayarak Roma'ya tehlikede bulduklarını haber etti ve kim bilir kaç kez yardım isteklerini yineledi.

Ne yazık ki Roma'daki kardinaller, Konstantinopolis'in ve Adrinopole'ün⁶ çok uzaklarda olduğunu biliyorlardı. Venedikliler ise Bizans İmparatoru'nun kiliselerarası birlikte yana olan görüşlerine rağmen deniz yollarının güvensizliğinden ve yatırım kayıplarından endişeleniyorlardı. Akıllarından geçen hep maliyet, kâr, zarar, yani çıkar hesaplarıydı. Ve o hesapların tümünde 'yüksek kâr düşük zarar' esastı; kısacası Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti Edirne ile yapılan ticaret çok daha kârlıydı.

Sultan onlar için önemliydi.

⁶ Edirne.

"Bir başka önemli konu ise Vatikan'ın Katolik, Bizans'ın ise Ortodoks oluşuydu.

Batı dünyası, Bizans'a yardıma hazırdı.

Ama bu yardım için küçük bir koşul öne sürüyordu:

Bizans, kiliselerarası hiyerarşi bakımından Vatikan'ın üstünlüğünü kabul etmeliydi."⁷

Oysa Edirne, bir süre sonra başkent olmanın önemini kaybedeceğinden habersiz, köprüleriyle, camileriyle, saraylarıyla görenlere iç geçirtmekteydi. O, Mimar Sinan'ın *ustalık eserini*⁸ kurduğu şehirdi; kibleye dönük odaları olan evleri ise Osmanlı'nın kimliğiyle bütünleşmiş İslam anlayışının en güzel tasvirleri... Ve şimdi o güzelim kentte Osmanlı'nın kurmayları Bizans'a vuracakları son darbe için hazırlanıyorlardı.

Doğu Roma'ya yardım etmenin gerekliliği Venedik Senatosu'nun kararıydı; fakat aynı zamanda ticaretin tatlı kârı düşünülüyordu Venedik'te, Vatikan'da, Roma'da...

Yine de aslolan korkuydu. Tanrı'dan korkmak, onun oğlunun yeryüzündeki gücünün zayıflamasından korkmak ve dolayısıyla bu oğlun temsilcisinin hışmına uğramak. Kısacası her şey korkuya bağlanmıştı. Ama korku aynı zamanda çift taraflıydı. Bir yanda ilahi güçler, diğer yanda Katolikliği kabul etmek istemeyen derin bir öfke. Senatörlerin akıllarının bir köşesinde 1204 yılında İstanbul'u talan eden IV. Haçlı Seferi'nin vahşeti, diğer köşesinde San Marco Kilisesi'nin içindeki dört bronz at heykelinin güzelliği... Ve hepsinin ötesinde Kutsal Sophia'daki duaların huzurunu ve rahibelerin mahremiyetini yok eden Haçlı erkekliği.

⁷ KONGAR Emre, Tarihimizle Yüzleşmek, Remzi Kitabevi, 6. Baskı, İstanbul, 2006, s. 43.

⁸ Mimar Sinan, II. Selim tarafından kendisine yaptırılan Selimiye Camii için 'Ustalık Eserim' demiştir.

Bizans İmparatoru yardım bekliyordu. Yardım gelmeliydi, gelecekti.

Sonunda Papa V. Nicolas'ın ısrarları üzerine Sultan Mehmed'e haddini bildirmek için dört savaş gemisinin gönderilmesi kararlaştırıldı. Osmanlı kadırgalarından oluşan filo, sayıca üstün olmasına rağmen, biraz da Boğaz'daki rüzgârın aniden durması ve sonra yeniden çıkması sonucu bu savaşta kaybetti.

Gemilere bindirilmiş yarı çıplak kürekçilerle topçuların güçlü pazıları ve baldırları şişlikten patlayacak gibiydi. Bu güçlü savaşçıların tek emeli vardı: Para ve kadın. Küreğe her asılışlarında, topun içine gülleleri her yerleştirişlerinde, her ateşlemede zihinlerinden geçen yalnızca çıplak kadın silüetleri ve bu kadınların göğüslerinin üzerine tek tek bırakacakları altın sikkelerdi.

19 Şubat 1453'te toplanan Senato'nun kararıyla, 8 Nisan'da yola çıkan filo, 20 Nisan'da Kutsal Sophia'yı ufukta gördü. Hristiyanlar ilahi güçlerin yardımıyla rüzgârı arkalarına alarak rekor denebilecek kadar kısa bir sürede Doğu Roma'ya ulaştı, bir yanda Kaptan Francesco Lecenella ve diğer tarafta savaşın sonunda yüz kırbaç darbesiyle birlikte rütbesi sökülecek olan Baltaoğlu canlarını zor kurtaracaklardı.

Hep birileri birilerinin adına karar veriyordu; başrol oyuncular, oyuncular, figüranlar...

Sonunda ölüm vardı; dudakların üzerinde gezeceği altın sikkeler, bir çift göğüs ve de bir çift bacağın ortası düşleniyor olsa bile...

Sultan Mehmed ise, akıl hocası Akşemseddin ile Sadrazam Çandarlı Halil Paşa arasında bocalıyordu. İlki sertlik-

ten, başarısızlığın cezalandırılmasından ve zafer sonrasında verilecek ödüllerin katlanmasından yanaydı. İtaatsizliğin gevşemeyi ve yenilgiyi getireceğini söylüyordu. Sadrazam ise Sultanı'nın hişminden korkuyor olsa bile yeniçerilerin ayaklanabileceğini anlatmaya çalışıyordu.

Aslında Sadrazamın, Sultan'ın ve de Akşemseddin'in derdi iktidardı. İster soy, ister din adına olsun; sonuçta ortak amaçları sağlam bir otorite kurmaktı.

Sadrazam Halil Paşa bir gece yarısı ansızın, derin uykusundan uyandırılıp huzura çağrıldığında tedirgindi, sinirliydi. Ama korku, karmakarışık hisleri içinde en baskın olanıydı. Sultan'ın önünde eğilirken ak sakalını düşündü. Tel tel sakalları, neler görüp geçirmişti. Fethe karşı çıkmanın bedelinin, Konstantinopolis'in İstanbul olmasıyla birlikte, tatlı canı olacağını ise hiç tahmin etmemişti. Hayır, bu kadar kötüsü olamazdı, nasılsa sayısız hizmeti olmuştu Devlet-i Âli Osmanlı için. Ancak II. Mehmed mutlak otoritesini korumak için en ufak pürüzü bile yok etmeye çoktan hazırды.

Yirmi bir yaşında genç birisinin önünde eğilip eteklerini öpmek ağırına gidiyordu. Hele bu genç Sultan'ın arkasındaki düşüncükçe...

Bir an geçmişi gözünün önünden aktı gitti. Geleceğine dairse içinde bir korku vardı.

Çandarlı Halil Paşa, İbrahim Paşa'nın büyük oğluydu, kazaskerken babasından sonra vezir-i azam olmuştu. Babası gibi o da, II. Murad zamanında bütün gücü elinde bulundurmuştu. 1444'teki Edirne-Segedin muahedesinden⁹ son-

⁹ Edirne-Segedin Antlaşması 1444 yılında Osmanlı Devleti ve Macaristan arasında imzalanmıştır.

ra II. Murad'ın saltanattan çekilmesiyle yerine hükümdar olan oğlu Manisa Valisi II. Mehmed'e de vezir-i azamlık etmişti. Vezir-i azamlığına vezirdi amma; on üç yaşındaki çocuk hükümdarın lalası Zağanos Paşa'nın lüzumsuz emirlerinden de bir hayli sıkılmıştı. Sultan Murad zamanında serbestçe hareket ettiğinden işine karışılmasını sevmezdi. Antlaşmanın bozulması üzerine yeni bir Haçlı Seferi başlamış, Sadrazam Halil Paşa çocuk padişahı, ordunun başına babasını geçirmesi için zorlamış ve Sultan Murad başkumandan sıfatıyla gelerek Varna Muharebesi'ni kazanmıştı.

Halil Paşa, Halil Paşa...

Sen Çandarlı'sın, ama o da Fatih olacak bir çocuk.

Hazırlama sonunu!..

Bu oyun Bizans entrikasının içinde bir saray oyunu...

II. Murad bir süre sonra tekrar Manisa'ya döndü. Sonrasında Edirne yangını ve yeniçerilerin ayaklanması hadisesi vuku buldu. Devletin zayıfladığını sezen Halil Paşa, saltanata gelmek isteyen Sultan Murad'ı gizlice Edirne'ye getirterek ikinci defa hükümdar yaptırdı. Tüm bunlar genç hükümdar Sultan Mehmed'in Halil Paşa'ya gücenmesine sebep olmuştu.

II. Murad'ın 1451'de ölümünden sonra ikinci kez devletin başına geçen Sultan Mehmed, hemen İstanbul'un fethi için hazırlıklara başladı.

Otorite, korku, iktidar; hepsinin ortak yanı kadın ve para...

5 - Arzın Merkezinde

Aklında hep o vardı, onunla Sarayburnu'na bakan bir pencerenin ardında sevişmek istiyordu. Topkapı'da, Aya İrini'de, Çırağan'da hep aklında o vardı, çoğu zaman da yanında.

Onunla şehveti yaşamıştı. Dostluk, güven ve sevgi vardı aralarında. Belki de, o öyle zannediyordu, şüphenin şeytani bir biçimde onu umutsuzluk bataklığına savurduğu anlar dışında.